

ARCHEOLOGISCH PROEFSLEUVENONDERZOEK
IKEA Wilrijk – Fase 2
Boomsesteenweg 755
2610 Wilrijk

Lieselot Vandorpe

COLOFON

Opdracht:

Archeologisch Proefsleuvenonderzoek
Ikea Wilrijk Fase 2
Boomsesteenweg 755
2610 Wilrijk

Opdrachtgever:

nv WEMA projectmanagement i.s.m. IKEA Belgium
Verantwoordelijke: Jan De Bauw

Opdrachthouder:

Antea Belgium nv
Posthofbrug 10
2600 Antwerpen

T : +32(0)3 221 55 00
F : +32 (0)3 221 55 01
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB

Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer:

221269/lvd

Datum:

status / revisie:

~~26 augustus~~23 september 2011   Rapport (~~concept~~)

Vrijgave:

Caroline Ryssaert, Account Manager

Controle:

Caroline Ryssaert, Account Manager

Projectmedewerkers:

Lieselot Vandenborpe, ~~Marijke Hermans~~Projectleider
~~Marijke Hermans~~, Adviseur

© Antea Belgium nv ~~2018~~2014

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUD

DEEL 1	ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK.....	2
1	INLEIDING	3
1.1	SITUERING	3
1.2	DOELSTELLING	~~5~~ 4
1.3	GEGEVENS	5
2	METHODE	~~12~~10
2.1	VELDWERK	~~12~~ 10
2.2	VERLOOP	~~12~~ 10
2.3	VERWERKING	~~14~~ 12
3	RESULTATEN	~~15~~13
3.1	BODEMOPBOUW	~~15~~ 13
3.2	ARCHEOLOGISCH: SPOREN EN STRUCTUREN	~~17~~ 15
3.3	SYNTHESE	~~20~~ 18
4	WAARDERING EN AANBEVELING	~~21~~19
5	BIBLIOGRAFIE	~~22~~20
DEEL 2	BIJLAGEN	~~23~~21
Bijlage 1	Figurenlijst	
Bijlage 2	Vondstenlijst	
Bijlage 3	Sporenlijst	
Bijlage 4	Determinatielijst Aardewerk	
Bijlage 5	Plannen	

DEEL 1   ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

---

1 Inleiding

In opdracht van IKEA Belgium heeft AnteaGroup een archeologische prospectie, door middel van een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, voorafgaand aan de voorbereiding van de huidige vestiging met een nieuw gebouw en een ondergrondse parkeergarage.

Het terrein is deels bebouwd en deels verhard. Voorafgaand aan het onderzoek was het niet duidelijk of de bestaande bebouwing en verharding een grote impact heeft gehad op het oorspronkelijk bodemprofiel.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd zullen worden.

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd op vrijdag 19 augustus 2011. Het onderzoek en de daarop volgende verwerking en rapportage is uitgevoerd door archeoloog Lieselot Vanderpe (Antea Group nv). Zij werd hierbij bijgestaan door archeoloog Marijke Hermans (Antea Group nv). De administratieve begeleiding gebeurde door de Vlaamse Overheid, Ruimte en Erfgoed (Alde Verhaert). De contactpersoon bij de opdrachtgever is de heer Jan De Bauw.

1.1 Situering

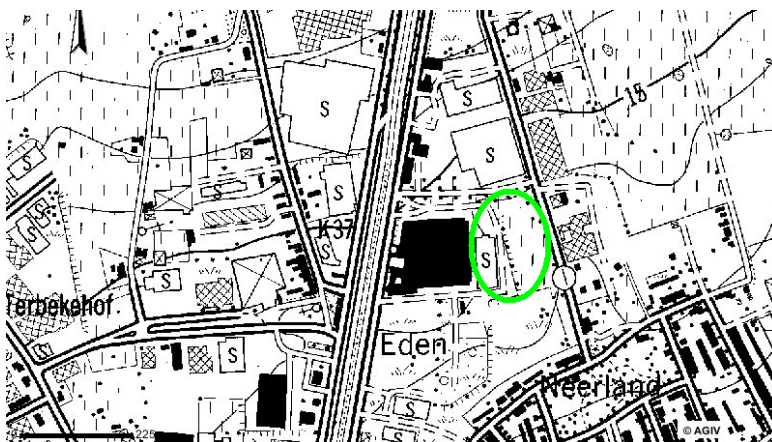
1.1.1 Gemeente Wilrijk

Wilrijk, een fusiegemeente ten zuiden van Antwerpen, vormt de toegangspoort tot de huidige havenstad. Het grondgebied wordt van noord naar zuid doorsneden door drukke verkeerswegen met name de Boomsesteenweg, de Prins Boudewijnlaan en de autosnelweg E 19; van west naar oost vormt ook de Jules Moretuslei een drukke verbindingsweg. Wilrijk groeide in de 20ste eeuw uit tot een verstedelijkt gebied en industrieel centrum: aanleg van een industriezone voor kleine en middelgrote bedrijven in het zuiden, namelijk in de wijken Neerland en Groenenhoek, vanaf 1963-1964. De oppervlakte van deze gemeente bedraagt zo'n 1.361 ha.

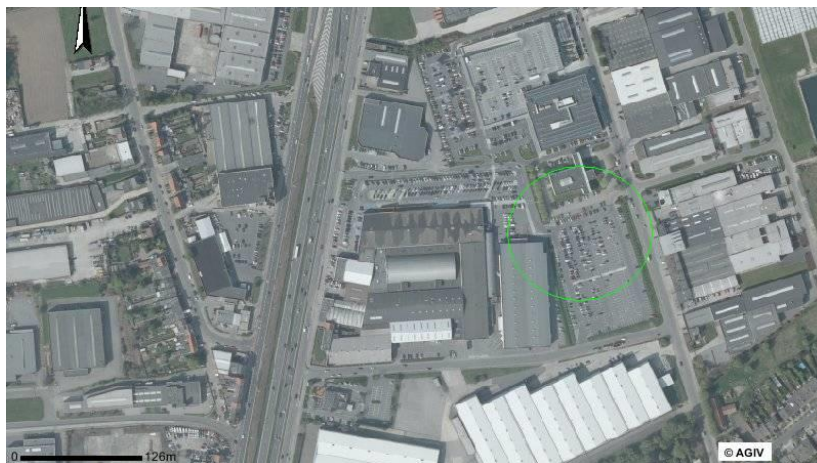
Veel van het oorspronkelijke "groene" Wilrijk is in de loop der tijden verdwenen: dichtbebouwde wijken waren nodig om de steeds aangroeiende bevolking een woonst te bieden. Ondanks de dichte bebouwing en de talrijke zuivere industrieën bezit Wilrijk nog enkele belangrijke groene "longen": Het gemeentelijk park Steytelinck, de forten VI en VII, het klaverblad, het Schoonselhof, het Terbekenhof en het Valaarlof. Allen zijn puzzelstukjes van de Wilrijkse geschiedenis.

1.1.2 Projectgebied

Het projectgebied situeert zich in het zuiden van de dorpskern van Wilrijk, begrensd door de Boomsesteenweg, de Geleegweg en de Kernenergielaan. Het bevindt zich binnen een industrie- en winkel zone die er reeds vele jaren is gevestigd. Het plangebied beslaat een oppervlakte van 5700 m², bestaande uit de percelen 413N, 421 W en 418 X 4 (Afdeling 44, Sectie D van het kadaster).

Figuur 1: Topografische kaart van het ruimere onderzoeksgebied (GisWest 2011).

Figuur 2: Ortho-foto met aanduiding van het onderzoeksgebied (GisWest 2011).

1.2 Doelstelling

De prospectie met ingreep in de bodem dient om het terrein archeologisch evalueren door middel van een proefsleuvenonderzoek. Hierbij dienen volgende vragen beantwoord te worden:

- Zijn er sporen aanwezig en zijn deze natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Na de prospectie met ingreep in de bodem voor fase 2 wordt eerst een nota met aanbevelingen opgemaakt door de opdrachtnemer. Na goedkeuring van deze nota en op basis van de resultaten wordt beslist of een archeologische prospectie met ingreep in de bodem voor fase 4 dient uitgevoerd te worden.

Het rapport geeft informatie over de ligging van het projectgebied, de betrokkenen, de reeds gekende gegevens, de aanleiding en het doel. Daarnaast wordt de methode nader besproken, net als het verloop van het veldwerk en de verwerking. Vervolgens worden de belangrijkste spoorenssembles en contexten belicht, evenals de opbouw van de bodem, om te eindigen met een waardering van het onderzoeksgebied en eventueel een aanbeveling voor vervolgonderzoek.

1.3 Gegevens

1.3.1 Bodemkunde en reliëf

1.3.1.1 Wilrijk

Het reliëf van Wilrijk vertoont hoogteverschillen die zich situeren tussen de 6m en 22m ten opzichte van de zeespiegel. Het hoogste punt ligt bij de oorsprong van de Hollebeek, nabij de zogenaamde 'Schans 16'. Bij de Grote Struisbeek, op de grens met het naburige Aartselaar, bereikt men het dieptepunt van 6 m. De Bist evenals de plaats waarop Sint-Bavokerk zicht bevinden, vormen de hoger gelegen gebieden van de streek (18 m ten opzichte van de zeespiegel).

Alle beken die het Wilrijks grondgebied doorsnijden, behoren tot het Scheldebekken. De talrijke waterloopjes die in de streek aanwezig zijn, worden allen als 'beek' aangeduid. Vrij talrijk zijn dan ook de veldnamen die naar een of andere beek zijn genoemd. Vele van deze beken dragen de naam van grensscheidingbeken.

De bovengrond kan in grote lijnen bestempeld worden als lemig zand tot een lichte zandleem bodem. De bovenste laag bestaat uit quartair zand van de pleistocene formatie. Deze dekzandlaag varieert plaatselijk van 2 tot 3 m. Het omvat los, kwarts of kristalhoudend zand dat een grijs, blauw of groen uitzicht kan hebben. In bepaalde zones is het erg leemachtig en/of klei- en ijzerhoudend. Het is geen uitzondering om in deze laag zeeschelpen, grind en/of kleien aan te treffen.

Het substraat of de ondergrond bestaat uit glauconiet¹ en soms schelprijke, zandige of kleizandige materialen. Op een aantal plaatsen wordt het substraat door Rupeliaanse klei gevormd. De ondergrond wordt onderverdeeld in een noordelijk en een zuidelijk gedeelte.

¹ Een groen mineraal, waterhoudend ijzersilicaat.

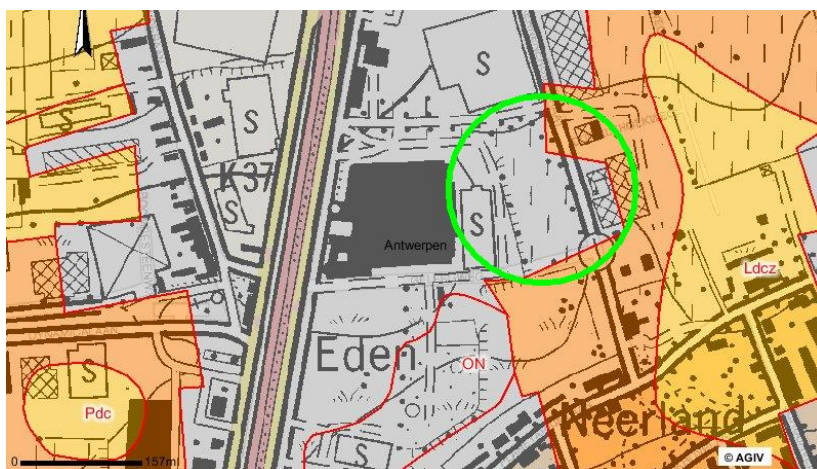
Het noordelijk gedeelte, dat circa 2/3 van het territorium omvat, wordt gevormd door tertiare zandlagen van miocene vorming die uit fijn grijs, groen, zwart glauconiethoudend bestaan. In het uiterste zuiden van de gemeente Wilrijk, rust de bovenlaag op een onderlaag van Rupeliaan. Dit is beter gekend als 'Boomse klei', een belangrijke grondstof voor steenbakkerijen.

1.3.1.2 Projectgebied

De bodem in het onderzoeksgebied staat volgens de 'Bodemkaart Vlaanderen' (Figuur 3) geboekstaafd als een kunstmatige (bebouwde) zone of OB. Deze zone strekt zich uit langsheen de Boomsesteenweg. Ten zuiden het projectgebied bevinden zich kunstmatig opgehoogde gronden (ON).

De gronden ten oosten van het projectgebied worden omschreven als een natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lhc) die uitlopen tot een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Ldc/ Ldcz).

In het westen bevindt zich eveneens een natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lhc). Meer westwaarts gaat dit bodemtype over in een matig natte lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pdc/ Pdcz)

Figuur 3: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen 2011).

Met opmaak: Standaard, Inspringing: Links: 0 cm

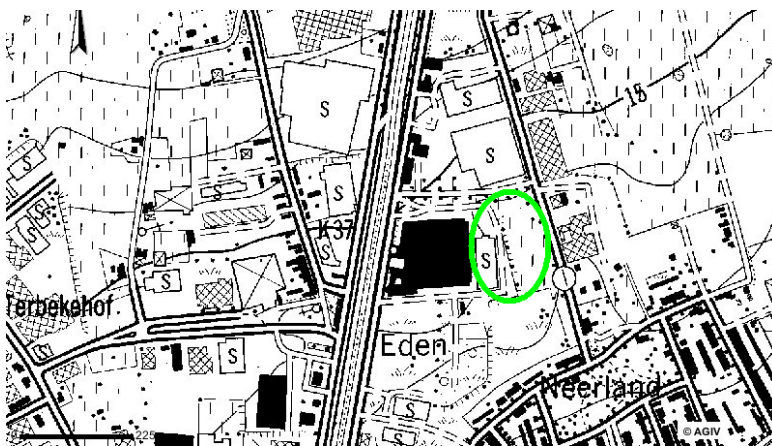
Met opmaak: Lettertype: 10 pt

1.3.2 Archeologisch

Over de vroegste bewoning van Wilrijk is weinig met zekerheid geweten. De oudste sporen gaan terug tot de vroege ijzertijd (VEECKMAN, J. & OOST, T. 1998: 10-15). Het betreft een urnenveld, dat zich bevindt aan de Pater De Dekenstraat, die ten noordoosten van het projectgebied gesitueerd dient te worden (LAUWERS, F. 1983: 21)

In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische sites gekend (cf. figuur 4).

Figuur 4: Topografische kaart met gekende sites in en rond Wilrijk (CAI 2011).

In een ruimere omgeving van het projectgebied zijn antropogene sporen uit verschillende perioden teruggevonden. De oudste sporen dateren uit het Mesolithicum, ca. 9000 – 5300 v.C. (CAI 105041) en bevinden zich ten zuiden van het projectgebied.

Ten noorden van het projectgebied bevindt zich zowel een site uit de late ijzertijd (CAI 366020) als een Romeinse bewoningssite, gekend als Fort VI (CAI 366019).

Gedurende de middeleeuwen en de vroege nieuwe tijd leek de omgeving van Wilrijk een aantrekkelijk plaats voor rurale hoeves. In een straal omheen het te verkavelen terrein bevinden het de laatmiddeleeuws hoeves 'Schoonselhof' (CAI 104780) en 'Hof ter Beke' (CAI 104774) evenals forten met een duidelijk verdedigende functie, gekend als Fort VI (CAI 366086) en Fort VII (CAI 366087).

1.3.4.1.3.3 Historisch

1.3.4.1.3.3.1 Toponiemen²

Hoewel er weinig materiële resten uit de Gallo-Romeinse periode zijn aangetroffen in Wilrijk, lijkt de huidige naam te verwijzen naar deze periode. Wilrijk zou afgeleid zijn van het Latijnse "*Villariacum*": afhankelijkheid van een villa. Vermoedelijk moet deze 'villa' gezocht worden in Rumst of Kontich.

Binnen de gemeente Wilrijk springen nog twee namen in het oog: 'Middeheim' en 'Schoonsel'. Deze verwijzen vermoedelijk naar de Frankisch-Merovingische kolonisatieperiode. Het driehoekige bewoningspatronen, kenmerkend voor deze periode, kan teruggevonden worden ter hoogte van 'de Bist'.

Een eerste vermelding "*uulrika*" dateert van 1003 in een akte waarin bezittingen van de Gentse Sint-Baafsabdij opgesomd worden.

1.3.4.2.1.3.3.2 Beknopte Historische schets³

De belangrijkste grondeigenaar in Wilrijk gedurende de middeleeuwen is Antwerpse Sint-Michielsabdij. Behalve in de periode van de personele unie tussen het Antwerpse en Vlaanderen (1356-1406) waren de hertogen van Brabant vanaf de 12de eeuw tot de 16de eeuw heren van Wilrijk. In 1509 werd de heerlijkheid overgedragen aan de stad Antwerpen die in 1559 van Filips II de hoge, middele en lage heerlijkheid van Wilrijk kocht met inbegrip van de cijnzen. Na een korte periode (1613-1620) onder drossaard-generaal Jan van Nevele, kwam Wilrijk in 1626 terug in het bezit van de stad tot deze de heerlijkheid in 1745 verkocht aan de familie Van Schorel, de laatste heren van Wilrijk (1745-1794). De vroegere bestuurlijke verbondenheid van de gemeente met Antwerpen herhaalde zich in de 20ste eeuw door de oprichting van Groot-Antwerpen (1942-1944) en door de fusie (1983).

Vernieling en verwoesting kende Wilrijk tijdens de 16de- en 17de-eeuwse oorlogen, vooral in 1589 toen het dorp werd platgebrand door soldaten uit Bergen-op-Zoom; in 1830 hadden hier gevechten plaats tussen Hollandse troepen en Belgische patriotten; in 1944-1945 werd het grondgebied getroffen door inslaande V-bommen.

Wilrijk, waar de bevolking in hoofdzaak leefde van landbouw en bosontginning, behield zeer lang een landelijk karakter met vrij veel bossen en weiland. Sterk beeldbepalend was de aanleg van de Boomsesteenweg in 1763, een belangrijke verbinding met Antwerpen en Brussel. De aanleg van de Forten VI en VII (1859-1864) en de schansen 11 tot 16 vormde een eerste drastische wijziging in het uitzicht van de gemeente, die bovendien sterk verkleind werd in 1912 door gebiedsafstand aan Antwerpen om te voorzien in een stedelijk parkgebied (domeinen Den Brandt en Middelheim).

Vanaf 1880 werd het landelijke Wilrijk stilaan een voorstad van Antwerpen met deels residentieel karakter en een reeks afzonderlijke woonkernen. De hoge woningnood veroorzaakt door de Eerste Wereldoorlog, gaf het ontstaan aan talrijke bouwinitiatieven, vooral in het vlak van de eerste sociale woningbouw op het patroon van tuinkwaden.

² Een volledig overzicht van de toponiemen van Wilrijk kan worden teruggevonden in het werk van Van Passen R. en Roelands, K. 1967.

³ De onder 1.3.3.2 weergegeven historische schets is gebaseerd volgende werken omtrent de Wilrijkse geschiedenis: HEYLEN, S.; DE NIL, B.; D'HONDT, B. 2005; VAN PASSEN, R. 1982; ROMBOUTS, V. 1979 en VAN DER ZEYP, J. 1965.

Tijdens het interbellum en na de Tweede Wereldoorlog werd de randgemeente door de uitbreiding van de bebouwing en de ontwikkeling van de nijverheid volledig opgenomen in de Antwerpse agglomeratie.

[1.3.4.31.3.3.3](#) Historische kaarten

De Ferrariskaart

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden gekarteerd onder leiding van generaal Joseph-Jean-François graaf de Ferraris (1726 -1814). Deze eerste systematische grootschalige topografische kartering op schaal 1:11 520 (1771 – 1778) leidde tot een veelkleurig handschriftkaart –Kabinetskaart genaamd – in drie exemplaren waarvan de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel er één bezit.

De voorstelling van de bebouwing gebeurde in een aantal klassen. Waar in de stedelijke gebieden volledigheid onmogelijk was, werden in de rurale zones de individuele fysische elementen van het landschap gedifferentieerd.

Het bodemgebruik werd voorgesteld in een beperkt aantal klassen, waarbij het militaire nut van de klassen duidelijk is (bossen al dan niet met kreupelhout, bebouwde-onbebouwde gronden, hagen,...)

De memoires van toelichting geven verder commentaar over de teelten en het potentiële bodemgebruik. Daarnaast besteedt de kaart aandacht van het wegnennet, waarbij de memoires van toelichting de seizoensgebonden bruikbaarheid beschrijven. De mijnbouw en industriële verwerking wordt in kaart gebracht met toelichtingen in de memoires (<http://www.ngi.be>).

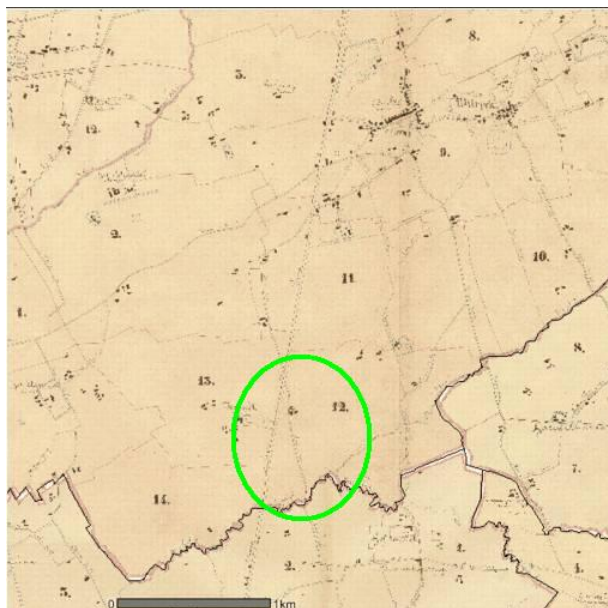
Figuur 5: Uitsnede Ferrariskaart met aanduiding onderzoeksgebied (Koninklijke Bibliotheek van België 2011).

De gemeente Wilrijk (Wilryck) is snel terug te vinden op deze kaart. De huidige dorpskern is in vergelijkbaar met deze kaart naar het westen opgeschoven. Het huidige Neerland is eveneens aangeduid, toen nog Nerlandt geschreven. Wat vandaag bekend staat als de Duivelshoek was toen gekend als het Boucsfeldt. De vandaag drukke Boomsesteenweg is duidelijk aanwezig in het landschap als een vrij grote baan begrenst door bomenrijen.

De percelen die onderwerp zijn van ons archeologisch vooronderzoek, gemarkeerd met groen, blijken op het einde van de 18de eeuw ingevuld met een agrarische bestemming: wei- en akkerlanden waarbij de perceelsgrenzen afgebakend zijn met bomenrijen. De aanzet van de huidige Geleegweg en de Kernenergielaan zijn reeds als een soort lanen aanwezig, geflankeerd door bomenrijen.

Atlas der buurtwegen

De Atlas der buurtwegen werd opgemaakt ter uitvoering van de wet van 10 april 1841, die de gemeentes verplicht een inventaris op te stellen van alle buurtwegen die op dat ogenblik op hun grondgebied bekend zijn. De buurtwegen werden in kaart gebracht in een atlas der buurtwegen, met een beschrijving van de betrokken percelen en hun eigenaars (<http://www.giswest.be>).

Figuur 6: Atlas der Buurtwegen met aanduiding onderzoeksgebied (GisWest 2011).

Op deze 19de eeuwse kaart is duidelijk zichtbaar dat de bewoning van Wilrijk zich omheen twee kernen bevindt: 'Wilryck' en 'De Bist', beide als toponiem vermeld op de kaart. Net als op de Ferrariskaart is het 'Nerlandt' vermeld maar van het 'Boucsfeldt' is niet langer sprake. Op dit ogenblik bevindt zich nog steeds bewoning op deze plaats, maar er is geen specifieke wijknaam opgegeven.

De Boomstesteenweg (aangeduid als Boom) is zeer herkenbaar aanwezig op de kaart. Zowel de Geleegweg als de Kernenergielaan zijn nu volwaardige straten geworden die naamloos blijven op deze kaart.

Wanneer de vergelijking wordt gemaakt met één eeuw terug is er duidelijk een bewoningstoename waar te nemen. Het onderzoeksterrein is echter nog steeds onbewoond en doet vermoedelijk nog steeds dienst als wei- en/of akkerland. In de omgeving van het terrein zijn het Hof ter Beke evenals het Schoonselhof weergegeven.

Samenvattend kan gesteld worden dat noch op de Ferrariskaart, noch op de Atlas der buurtwegen bewoning terug te vinden is binnen het onderzoeksgebied.

2 Methode

2.1 Veldwerk

De archeologische prospectie door middel van een proefsleuvenonderzoek gebeurde conform de Bijzondere Voorschriften, bepaald door het Agentschap Ruimte en Erfgoed.

Hierbij wordt erop gelet dat de totale af te graven oppervlakte, inclusief de te verwachten kijkvensters, minimum 12% van het te prospecteren terrein bedraagt. De methode van continue sleuven wordt toegepast: dit betekent dat ze parallel over het perceel liggen met een constante onderlinge afstand en met een breedte van minimum één kraanbak. Op de IKEA-site fase 2 zijn vijf proefsleuven getrokken. Deze zijn parallel aan de Geleegweg aangelegd, met een quasi oost-west oriëntering. Om een volledige dekking van het terrein te onderzoeken werd eveneens één sleuf aangelegd met een noord-zuid oriëntatie. Bij de aanleg van de sleuven moest het asfalt van de voormalige parking nog deels worden opgebroken.

De afgraving gebeurt door een kraan van minimum 21 ton op rupsbanden met een tandenloze kraanbak van 1m80 tot 2m breed. De bouwvoor wordt weggehaald tot het archeologisch leesbare niveau, waar alle relevante sporen worden opgeschaafd, aangekrast, genummerd, gefotografeerd en beschreven. Vondsten worden per spoor verzameld en gelabeld. Op geregelde afstanden worden profielen aangelegd om de bodemopbouw te bestuderen en het archeologisch niveau te verifiëren. Per proefsleuf wordt een digitale tekening (op schaal 1/100) gemaakt van de aanwezige sporen en structuren. De profielen zijn manueel ingetekend op schaal 1:20.

Waar nodig worden de sleuven aangevuld met kijkvensters om een beter zicht te krijgen op sporen en clusters van sporen. Dit dient ertoe het begrip, de interpretatie en de uiteindelijke waardering van het terrein te bevorderen. Om dezelfde redenen worden sommige sporen aangeboord of gecoupeerd. Deze coupes worden gefotografeerd, ingetekend (op schaal 1/10 of 1/20) en beschreven. Vondsten worden per laag verzameld en gelabeld. Boringen worden genummerd, gefotografeerd en beschreven.

Alle sleuven en kijkvensters worden digitaal ingemeten met een Trimble. Dit toestel maakt gebruik van satellieten waardoor alle ingemeten punten meteen in de juiste waarden staan. De absolute hoogte t.o.v. de Tweede Algemene Waterpassing wordt hierbij opgenomen. Het plan is zowel digitaal als analoog (op variërende schaal) beschikbaar.

2.2 Verloop

Het veldwerk is uitgevoerd op vrijdag 19 augustus 2011, waarbij vijf sleuven zijn aangelegd over het te prospecteren terrein. De richting en de ligging ervan werd bepaald in samenspraak met de bouwheer, rekeninghoudend met de plaatsing van funderingen evenals met de grondafvoer noodzakelijk tijdens de werken fase 2. De tussenafstand van 15 m werd hierbij zoveel mogelijk gerespecteerd. Bij het inplanten van de sleuven moest eveneens rekening worden gehouden met de lokaal erg diepe en zeer onstabiele puinlaag en met de reeds aanwezig diep uitgegraven sleuven die zich op het terrein bevinden.

Tijdens de aanleg van de sleuven is ons gemeld dat het westelijke gebied van de te onderzoeken zone al is vrijgegeven na de uitvoering van het archeologisch onderzoek "ikea- fase 1", uitgevoerd door Archaeological Solutions. Op basis van deze email, gedateerd op 28/03/2011 en ter inzage aangeboden door dhr. Jan De Bauw, is deze zone niet verder onderzocht.

Bij de aanleg van de sleuven werd meteen duidelijk dat het onderzoeksterrein zwaar verstoord is. Meermaals is het archeologisch relevante niveau weggegraven bij de aanleg van eerdere gebouwen en/of loodsen. Op verschillende plaatsen zijn eveneens diepe afvalkuilen aangetroffen.

Door de afwezigheid van antropogene sporen en door de zware verstoring van het terrein is beslist geen kijkvensters aan te leggen daar de antwoorden op de onderzoeksvragen voldoende beantwoord konden worden.

Figuur 7:
Aanleg van de sleuven (19/08/2011).

2.3 Verwerking

De verwerking van het materiaal en de gegevens gebeurt achteraf met de rapportage als einddoel. Vondsten worden gewassen, gelabeld, per spoor gesorteerd en in een vondstenlijst gezet. Indien nodig komt er een wetenschappelijke begeleider aan te pas om het materiaal te determineren. Een sporenlijst wordt opgesteld met alle spoorbeschrijvingen, evenals een tekeningenlijst en een profielenlijst. De coupe- en profielbeschrijvingen komen in een apart document. Alle foto's worden benoemd en geordend. Hiervan wordt vertrokken om het conceptrapport volgens de vastgelegde bepalingen te schrijven.

Uiteindelijk worden alle inventarislijsten, documentatie, foto's, vondsten, plannen, tekeningen en het rapport digitaal en analoog gebundeld in een opgravingsarchief.

3 Resultaten

De hier gepresenteerde resultaten van de archeologische prospectie door middel van proefsleuven tonen de belangrijke en relevante sporen, ensembles, contexten en profielen. De integrale gegevens zijn te vinden in de verschillende (inventaris)lijsten.

Eerst wordt de opbouw van de bodem belicht met enkele profielen. Vervolgens komen de belangrijkste sporen aan bod en worden ze besproken op vlak van hun kenmerken, inhoud, (voorlopige) datering, samenhang en eventuele functie(s). Ten slotte wordt dit geabstraheerd naar het niveau van de site om meer inzicht te krijgen in het geheel en de periodisering van sporen en structuren.

3.1 Bodemopbouw

In alle proefsleuven werden profielen gemaakt en beschreven. Bij de aanleg van een profielput aan het begin van elke sleuf, is tot op het C-horizont gegraven. Dit horizont kan worden beschreven als een matig natte tot natte zandleembodem met een sterk verbrokkelde textuur B-horizont. Het bevindt zich op een gemiddelde diepte van ca. 1m50 onder de bouwvoor.

Bovenop dit C-horizont bevinden zich minimum 1 tot maximaal 3 puinlagen: zeer onstabiele lagen vermengd met bouwpuin en afval. Deze lagen hebben in sterke mate gezorgd voor een ophoging van het terrein evenals voor de verstoring van een eventueel aanwezige archeologische laag. Onder deze verstoringslagen bevindt zich een zwaar verstoorde B-horizont.

Het beeld dat is aangetroffen in de vijf proefsleuven kan worden samengevat in twee scenario's. Het profiel in sleuf 1 is in sterke mate vergelijkbaar met dat aangetroffen in sleuf 2. Het verschilt echter minimaal met het profiel in de sleuven 3 tot en met 5.

Figuur 8: bodemopbouw in sleuf 1.

De bodemopbouw kenmerkend voor sleuf 1 en 2 kan als volgt worden beschreven:

> 0-5 cm : asfalt

> 5 – ca. 60 cm: bouwpuin: dakpannen, cement, betonafval, betonijzers, betonnen palen, etc. Heterogene laag met bruine, donkerbruine, lichtgrijze tot zwart kleur.

> ca. 50 cm – ca. 70 cm: Lichtbruine tot witgroene laag, zeer kleiig (niet natuurlijk aanwezig), vermengd met een weinig baksteenpuin. De laag heeft in het algemeen een zeer verrommelde indruk.

> ca. 70 cm – ca. 90 cm: twee laag met bouwpuin, vergelijkbaar met laag 2 (5 – ca. 50 cm) maar met een iets minder uitgesproken zwarte kleur.

> ca. 90 cm – ca. 115 cm: zeer natte zandleem laag. Weinig baksteensteenspikkels evenals mangaaninclusies. Houtskoolfracties zijn eveneens duidelijk aanwezig. De laag kent een vrij compacte structuur. In deze laag is een lichte sedimentatie zichtbaar. Er zijn zeer geringe sporen van bioturbatie zichtbaar. (B-horizont).

> Ca. 115 cm – ca. 140 cm: natte, vrij compacte zandige zandleembodem met een grijs tot grijsgroene kleur. In deze laag is zeer veel ijzervoer aanwezig. Er zijn eveneens uitgelopen sporen zichtbaar die, gebaseerd op hun vorm, een natuurlijke aard hebben. Er zijn geen bioturbaties aanwezig in deze laag. (C-horizont).

> ca. 140 cm – 145 cm: matig droge zandlaag met een lichtgele tot gele kleur, gemarmerd met witte vlekken. Steriele grond.

Voor sleuf 3 tot en met 5 wordt onderstaande bodemopbouw teruggevonden:

> 0 – 5 cm

asfalt (voormalige parking)

> 5 – ca. 40 cm

Laag met een wit-grijze tot rode kleur. De laag bestaat uit bouwpuin: volledige bakstenen, cement, los zand, grote keien en 'rommel'. Onderaan deze laag bevindt zich een funderingsplastic.

> ca. 40 – ca. 80 cm

Gele, oker tot lichtbruine laag met hier en daar groene concentratie. Heel losse laag bouwpuin. Heel veel keien en stenen aanwezig in deze laag. Het puin is vermengt met een vochtige zandgrond. Op onregelmatige plaatsen bevinden zich donkerbruine vlekken in deze laag.

> ca. 80 cm – ca. 90 cm (B-horizont)

Erg vochtige zandleembodem met sporadisch kleine kleiinclusies. Houtskoolfragmenten, roestkleurige vlekken en een weinig mangaan. Deze laag kent een vrij sterke bioturbatie. Deze laag is vaak verstoord door de bovenliggend puinlagen.

> ca. 90 cm (C-horizont).

Vrij vochtige zandleembodem met vrij grote zandfractie. Beige tot oranje-gele kleur gemarmerd met witte aders. Geen bioturbatie. Steriele grond.

Figuur 9: bodemopbouw in sleuf 4.

3.2 Archeologisch: sporen en structuren

Er zijn 19 sporen en structuren aangetroffen op het terrein, in hoofdzaak gaat het om recente sporen die toegeschreven kunnen worden aan vroegere industriële activiteiten op het terrein. De aangetroffen sporen kunnen als volgt worden samengevat⁴:

Tabel 3.1 Sporenoverzicht

Aantal sporen	Type spoor
10	Recente sporen met een donkerbruine tot zwarte kleur. Ovale tot ronde vorm. Baksteenpuin aanwezig evenals een weinig ijzervoer. De sporen hebben een ronde tot ovale vorm.
5	Recente kuilen waarin afval en/of bouwpuin aanwezig is. In deze ovale of onregelmatige kuilen zijn de volgende materialen aangetroffen: glas, baksteen, (recente) metalen objecten, (recente) dakpannen, elektrische snoeren, etc.
3	Greppel met een gelig-groene toe zwarte kleur. Veel baksteenpuin aanwezig
1	Natuurlijk spoor.

Figuur 10 : recent spoor (links en rechtsboven) en een recente dumpkuil (rechtsonder).

⁴ Een gedetailleerd sporenoverzicht bevindt zich in bijlage 3.

Slecht één spoor dat in de proefsleuven is aangetroffen kende een mogelijk antropogene aard. Om dit te kunnen staven is een coupe gemaakt. Hieruit kon opgemaakt worden dat spoor 5-3 een natuurlijke aard heeft.

Figuur 11: Spoor 5-3 en coupe op dit spoor.

Tijdens het onderzoek zijn uitsluitend in sleuf 1 en sleuf 2, in de zuidwestelijke tot westelijke zone van het terrein, artefacten aangetroffen. Deze vondsten kunnen helaas niet aan sporen worden gelinkt. De zone waarbinnen deze zijn aangetroffen kan als een depressie worden beschouwd. Op basis van patronen die met enige zekerheid aan vervloeiing toegeschreven kunnen worden, lijkt het erop dat deze zone de functie had als vijver en/of eventueel een brede gracht.

De westelijke grens van deze zone is niet teruggevonden door de onstabiliteit van de grond. Dit is deels te wijten aan de puinlaag die zich bovenop het archeologisch niveau bevindt, evenals aan een reeds aanwezige diepe sleuf⁵, aangelegd bij het plaatsen van de betonnen heipalen. In het oosten wordt deze zone begrensd door een kuil met een diepte van ca. 2 m, gevuld met bouwpuin en elektrische snoeren. Deze zone is op het plan weergegeven met een **xxx** kleur.

Figuur 12 : grote kuil met bouwpuin. Oostelijke begrenzing van de vijver/gracht.

⁵ Circa 2 m onder het archeologische niveau.

Tabel 3.2   **Overzicht artefacten**

Aantal vondsten	Type artefact
8	Post-middeleeuws, geglaazuurd aardewerk.
2	Botmateriaal. Minimale fractie, geen analyse mogelijk.
4	Steengoed fragmenten.
3	Baksteen aanwezig onder puinlaag.
2	Munitie van een klein kaliber. Twee verschillende types.
1	Houtskool
2	Recente materialen

De hierboven opgesomde contexten betreffen in hoofdzaak kleine fragmenten aardewerk. Hieronder vallen evenwel een aantal diagnostische scherven. Het aangetroffen aardewerk zijn enerzijds in te delen als noordfrans (rood gebakken ceramiek met een groenige glazuur), anderzijds als ceramiek afkomstig uit het Rijnland met het kenmerkende 'Raeren' aardewerk⁶. Beide wijzen in de richting van een laatmiddeleeuwse datering. Een gedetailleerd overzicht van deze scherven met een foto bevindt zich in bijlage 2. De zone waarin deze artefacten zich bevinden, is reeds vrijgegeven na de eerste fase van het onderzoek (cf. supra).

Figuur 13:

Weergave van de laag⁷ met artefacten (sleuf 1): profiel en sleufoppervlak.

⁶ Dat rijnlandmateriaal start laat 12de eeuw en verdwijnt circa 1566

⁷ Deze laag stemt overeen met de zone die in de nota van Archaeological Solution is afgebakend als 'verstoring van de bodem tot onder het archeologisch relevante niveau'. Net in deze zone zijn 16 concentraties met vondsten aangetroffen. Bij het deels afschrappen van het niveau met een truweel kwamen snel nog talrijke scherven aan het licht. Op basis van één foto aanwezig in de nota kan de hypothese van AS helaas niet nagekeken worden.

3.3 *Synthese*

Binnen het werkgebied gekend als “IKEA fase 2”, is een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek zijn 5 sleuven aangelegd waarbinnen 19 sporen werden aangetroffen en 16 vondstenclusters zijn aangetroffen die niet aan een spoor te linken zijn.

Het merendeel van het terrein is zwaar verstoord door vroegere bebouwing en/of industriële activiteiten. Het hele gebied ten oosten van de zware puinmassa is in die mate verstoord dat de mogelijk interessante sporen zijn vernield. In deze zone bevinden zich nog uitsluitend kuilen met recent afval en bouwpuin.

In het westelijke gedeelte van het projectgebied bevindt zich een zone waar postmiddeleeuwse scherven en een weinig botmateriaal teruggevonden zijn. Het betreft een zeer natte context – vermoedelijk een vijver of een gracht. Noch op basis van het onderzochte kaartmateriaal, noch op basis van de huidige archeologische kennis in het gebied, zijn elementen gekend die kunnen bijdragen tot de interpretatie van deze structuur. Bij het onderzoek “IKEA fase 1”, uitgevoerd door Archaeological Solutions, is deze zone echter als verstoord bestempeld. Deze is inmiddels vrijgegeven.

4 Waardering en aanbeveling

Op basis van de gedane waarnemingen en het onderzoek door middel van proefsleuven, coupes en materiaalstudie, kan het onderzoeksgebied gewaardeerd worden en kan er een gefundeerd advies geformuleerd worden naar een verdere omgang met de daar aanwezige sporen toe, met het oog op de bedreiging door grootscheepse grondwerken voor de ontwikkeling een nieuwe IKEA winkel met een ondergrondse parking op het terrein.

- Zijn er sporen aanwezig en zijn deze natuurlijk of antropogeen?

Op het terrein zijn een aantal sporen teruggevonden. Deze zijn echter ofwel van natuurlijke aard, ofwel van erg recente datum.
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?

Binnen het plangebied is het B-horizont slechts sporadisch bewaard gebleven. Op deze plaatsen is dit horizont sterk gebioturbeerd. In deze zone zijn geen aanwijzingen voor archeologische sporen waargenomen.

Binnen het onderzoeksgebied hebben reeds talrijke bodemingrepen plaatsgevonden, die voor grote bodemverstoringen hebben gezorgd. De aanwezigheid van een aantal puinlagen evenals afvalkuilen tot op vrij grote diepte, zijn een gevolg hiervan. Indien er archeologisch waardevolle informatie aanwezig zou zijn, is deze reeds vernietigd door de aanleg van deze kuilen.
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Er is geen sprake van de aanwezigheid van structuren binnen het proefsleuvenonderzoek te Wilrijk (IKEA) fase 2.
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Niet van toepassing.
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Niet van toepassing.

De aangetroffen sporen op het afgegraven vlak hebben geen archeologische waarde. Alle sporen kunnen geïdentificeerd worden als constructiesporen, gerelateerd aan de afbraak van gebouwen als dumpplaatsen voor afval.

Antea Group NV adviseert de vrijgave van het terrein voor de uitvoering van fase 2 van de werkzaamheden.

5 Bibliografie

AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE 2011: *Bodemkaart*, in: Agiv (online) <http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart>.

CAI 2011 : *Centrale Archeologische Inventaris*, in: CAI (online) <http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>.

COOLS, A. 2009: Inpakken, een kunst. Het verpakken van archeologische vondsten, *VIOE-Handleidingen* 01, Brussel.

COUSSERIER, K. 1985: *Bouwen door de eeuwen heen*, Brussel-Gent: 1007-1010.

DE GROTE, K. 2008: middeleeuws Aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de tot 16de eeuw), *Relicta Monografieën* 1 – deel I en II), Brussel.

DELSAUX, M. 1984: 'Een urnenveld te Wilrijk: onderzoek van de gecremeerde beenderresten', *Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek* 5, 3-10.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2011 : *Kabinetskaart van de Oostenrijke Nederlanden*, in: KBR (online) http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.

HEY G. & LACEY M. 2001: Evaluation of Archaeological Decision-making, Processes and Sampling Strategies, Kent County Council.

HEYLEN, S.; DE NIL, B.; D'HONDT, B. 2005: *Geschiedenis van de provincie Antwerpen*, Antwerpen.

LAUWERS, F. 1983: 'Wilrijk (Antw.): ijzertijdurnengravel', *Archeologie* 1983.1: 21.

PLOMTEUX, G., STEYAERT, R., WYLLEMAN, L. 1985: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Antwerpen*, Brussel – Gent.

PRIMS, F. 1952: *Geschiedenis van Wilrijk*, Wilrijk.

ROMBOUTS, V. 1979: *Een stedelijke randgemeente in de 19de eeuw: bijdrage tot een historisch-demografische analyse van Wilrijk (1820-1919)*, Gent.

VAN DER ZEYP, J. 1965: *Het rijke Wilrijk 1200 jaar oud*, Antwerpen.

VAN LIEFFERINGE, N. 2011: *nota bij de onderzoeksresultaten van de archeologische begeleiding van werken te Antwerpen-Wilrijk, Boomsesteenweg (Ikea) – FASE 1*, s.l. (ongepubliceerde nota Archaeological solutions).

Van Passen, R.; Roelands, K. 1967: 'De toponymie van Wilrijk', *Nomina geographica Flandrica* 7, Leuven.

VAN PASSEN, R. 1982: *Geschiedenis van Wilrijk*, Antwerpen.

VEECKMAN, J.; OOST, T. 1998: *Wilrijk onderste-boven - Een studie over archeologie*, Antwerpen.

VEECKMAN, J., ACKERMANS, J. & ERVYNCK, A. 1993: Meer resten van een urnenveld te Wilrijk (A.), *Lunula Archaeologia protohistorica* 1, 71.

DEEL 2   BIJLAGEN

BIJLAGE 1	FIGURENLIJST
BIJLAGE 2	VONDSTENLIJST
BIJLAGE 3	SPORENLIJST
BIJLAGE 4	DETERMINATIELIJST AARDEWERK
BIJLAGE 5	PLANNEN

Bijlage 1   Figurenlijst

- Figuur 1:**   Topografische kaart van het ruimere onderzoeksgebied (GisWest 2011).
- Figuur 2:**   Ortho-foto met aanduiding van het onderzoeksgebied (GisWest 2011).
- Figuur 3:**   Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Agentschap voor   Geografische Informatie Vlaanderen 2011).
- Figuur 4:**   Topografische kaart met gekende sites in en rond Wilrijk (CAI 2011).
- Figuur 5:**   Uitsnede Ferrariskaart met aanduiding onderzoeksgebied (Koninklijke Bibliotheek van België 2011).
- Figuur 6:**   Atlas der Buurtwegen met aanduiding onderzoeksgebied (GisWest 2011).
- Figuur 7:**   Aanleg van de sleuven (19/08/2011).
- Figuur 8:**   Bodemopbouw in sleuf 1.
- Figuur 9:**   Bodemopbouw in sleuf 4.
- Figuur 10 :**   Recent spoor (links en rechtsboven) en een recente dumpkuil (rechtsonder).
- Figuur 11:**   Spoor 5-3 en coupe op dit spoor.
- Figuur 12 :**   Grote kuil met bouwpuin. Oostelijke begrenzing van de vijver/gracht.
- Figuur 13:**   Weergave van de laag8 met artefacten (sleuf 1): profiel en sleufoppervlak.

---

⁸ Deze laag stemt overeen met de zone die in de nota van Archaeological Solution is afgebakend als ‘verstoring van de bodem tot onder het archeologisch relevante niveau’. Net in deze zone zijn 16 concentraties met vondsten aangetroffen. Bij het deels afschrappen van het niveau met een truweel kwamen snel nog talrijke scherven aan het licht. Op basis van één foto aanwezig in de nota kan de hypothese van AS helaas niet nagekeken worden.

Bijlage 2   Vondstenlijst

Vondstenlijst

LOCATIE: Wilrijk – IKEA (boomsesteenweg) Archeologisch vooronderzoek Fase 2

DATUM: 19/08/2011

Vondstnr.	Spoornr.	Sector	Vlak of profielnr.	Materiaal	Beschrijving
1	1.1	Sleuf 1	1	Aardewerk	Aanlegvondst
2	/	Sleuf 1	1	Houtskool	Losse vondst
3	1.4	Sleuf 1	1	Aardewerk	Aanlegvondst
4	2.1	Sleuf 2	1	Aardewerk	Aanlegvondst
5	/	Sleuf 2	1	Aardewerk	Losse vondst
6	/	Sleuf 2	1	Botmateriaal	Losse vondst
7	/	Sleuf 2	1	Baksteen	Losse vondst
8	2.2	Sleuf 2	1	Aardewerk	Aanlegvondst
9	/	Sleuf 2	1	Aardewerk	Losse vondst
10	/	Sleuf 2	1	Botmateriaal	Losse vondst
11	/	Sleuf 2	1	Aardewerk	Losse vondst
12	/	Sleuf 2	1	Aardewerk	Losse vondst
13	/	Sleuf 2	1	Aardewerk	Losse vondst
14	/	Sleuf 2	1	Kogel	Losse vondst
15	/	Sleuf 2	1	Kogel	Losse vondst
16	/	Sleuf 2	1	Aardewerk	Losse vondst

Bijlage 3   Sporenlijst

Sporenlijst

LOCATIE: Wilrijk – IKEA (boomsesteenweg) Archeologisch vooronderzoek Fase 2

DATUM: 19/08/2011

Spoornummer	Sector	Vlak	Aard	Vulling (homogeen – heterogeen)	Textuur	Kleur	Vorm	Opmerkingen
1.1	Sleuf 1	1	Kuil?/Paal?	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs - zwart	Rond	+ baksteen
1.2	Sleuf 1	1	Kuil?	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs - zwart	Rond	
1.3	Sleuf 1	1	Greppel	Heterogeen	Zandleem	Grijs	langwerpig	+ baksteen
1.4	Sleuf 1	1	Kuil/Paal?	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs	Rond	+ baksteen
1.5	Sleuf 1	1	Kuil	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs, grijs-geel	Ca. vierkant	+ baksteen
1.6	Sleuf 1	1	Kuil?	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs	Rond	+ baksteen
1.7	Sleuf 1	1	?	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs, bruin	onregelmatig	+ baksteen
1.8	Sleuf 1	1	Kuil?/Paal?	Heterogeen	Zandleem	Grijs-groen	Rond	Wortel steekt door spoor
1.9	Sleuf 1	1	Kuil	Heterogeen	Zandleem	Grijs-bruin	Rond	+ baksteen
1.10	Sleuf 1	1	Paal	Heterogeen	Zandleem	Grijs-bruin	Ovaal	+ baksteen + Houtskool
1.11	Sleuf 1	1	Kuil	Heterogeen	Zandleem	Grijs	Ovaal	+ baksteen + Houtskool + IJzervoer
2.1	Sleuf 2	1	Kuil	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs	Ovaal	+ baksteen
2.2	Sleuf 2	1	Paal	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs	Ovaal	
3.1	Sleuf 3	1	Paal	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs - zwart	Rond tot ovaal	+ Glas + plastic + elektrische snoeren + hout (recent afval)

3.2	Sleuf 3	1	Kuil	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs - zwart	Rond tot onregelmatig	+ baksteen + leder (recent) + metaal + dakpannen + plastic
3.3	Sleuf 3	1	Kuil	Heterogeen	Zandleem	Donkergrijs - zwart	Rond tot onregelmatig	Bouwafval (allerlei soorten) + stukken metaal.
5.1	Sleuf 5	1	Kuil	Heterogeen	Zandleem	Geel-groen, zwart	Ovaal	
5.2	Sleuf 5	1	Greppel	Heterogeen	Zandleem	Geel-groen, zwart	langwerpig	+ baksteen
5.3	Sleuf 5	1	Paal	Heterogeen	Zandleem	Grijs-groen	Ovaal	

Bijlage 4   Determinatielijst Aardewerk

Determinatielijst Aardewerk

LOCATIE: Wilrijk - IKEA Fase 2 - 2011

Tabel met opmaak

Vondstnr.	Spoornr.	Zone	Beschrijving	Bakking	Magering	Datering
			Aardewerksoort Aardewerkgroep Kleur Oppervlaktestructuur + kern Referentie naar type aardewerk Ev. Extra opmerkingen	Oxiderend/reducerend Soort bakking	Type Korrelgrote Korrelkleur dichtheid	Periode eeuw
1	1	1	Steengoed Roodbruin oppervlak (glazuur?), grijswitte kern Gladde oppervlaktestructuur	Harde bakking	Niet herkenbaar	Misschien Langerwehe (TG 71)
			Steengoed Bruinig oppervlak, grijzige kern Gladde oppervlaktestructuur Draadversiering? Bodem	Harde bakking	Niet herkenbaar	Misschien steengoed uit het Rijnland
2		1	Houtskool			
3	4	1				Recent AW
4	1	2	Steengoed Bruinrood oppervlak, ivoorkleurig binnenoppervlak, lichtgrijze kern	Harde bakking	Niet herkenbaar	Misschien Siegburgsteengoed (TG 70)
			Geglazuurd oppervlak, grijs tot beige kern	Wss oxiderend	Fijn zand	? (misschien noordfrans)
			Geglazuurd oppervlak, rode kern	oxiderend	Zand	? (noordfrans of lokaal)

			2 fragmentjes rode kern	Oxiderend		
5	A	2	Geglazuurd oppervlak, rode kern	Oxiderend	Niet herkenbaar	?
			2 fragmentjes rode kern	Oxiderend		
6	A	2	Waarschijnlijk buitenwand van soort tegel Bruin oppervlak, grijswitte kern			?
7	A	2	Baksteen			Recent
8	2	2	Grijzig oppervlak, rode kern, groenige glazuur aan buiten- en binnenzijde	Oxiderend	Fijn zand	? (noordfrans of lokaal)
9	A	2	Fragmentje rode kern	Oxiderend		?
10	A	2	Bot			
11	A	2	Metaalslak			
12	A	2	Geglazuurd buiten- en binnenoppervlak, rode kern	Oxiderend		? (noordfrans of lokaal)
			Steengoed Bruinrood binnenoppervlak, beige buitenoppervlak, ivoorkleurig binnenoppervlak, lichtgrijze kern Oorfragment	Steengoed	Niet herkenbaar	Misschien Siegburgsteengoed (TG 70)
			Fragment leiste			
13	A	2	2 fragmenten rode kern, wss baksteen			
14	A	2	Kogelfragment			
15	A	2	Kogel			
16	A	2	Geglazuurd oppervlak, rode kern	Oxiderend		? (noordfrans of lokaal)

Bijlage 5 Plannen

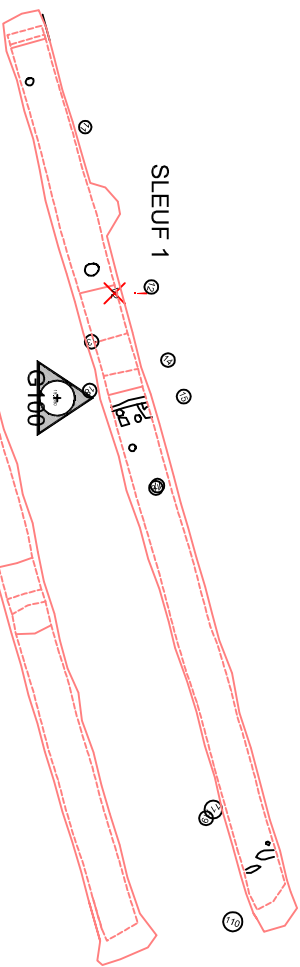

← **Met opmaak:** Links

[Plan 1: Sleuvenplan met overzicht van de sporen en de losse vondsten](#)

← **Met opmaak:** Links

[Plan 2: Sleuvenplan ingepast binnen FASE 2 – IKEA werkzaamheden.](#)

SLEUF 2

